

PhDr. Jakub **BARDOVIČ**, PhD.

ÚVOD

Tento odborný text ponúka pohľad na problematiku volieb a volebných systémov. Vzhľadom na uvedené zameranie bude pozornosť zameraná hlavne na samotný význam pojmu voľby, vrátane ich úloh v spoločnosti ako aj vlastností, ktoré majú byť splnené, aby sme mohli hovoriť o ich demokratickosti. Okrem spomínaného pojmu voľby je v texte venovaný priestor aj ďalším pojmom, ktoré sú previazané s týmto inštitútom, ktorého realizácia je od nich závislá. Preto bude definované aj volebné právo, volebný cenzus a v neposlednom rade volebný systém, a to hlavne so zameraním na vysvetlenie jednotlivých spôsobov, ako si voliči môžu vyberať svojich zástupcov.

Druhá časť textu bude následne venovaná pravidlám, ktoré určujú prípravu a samotnú realizáciu volieb v Slovenskej republike. Predstavené sú tak podmienky, za akých si slovenský volič vyberá poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „NR SR“), poslancov Európskeho parlamentu (ďalej len „EP“), prezidenta SR a v neposlednom rade svojich zástupcov do zastupiteľstiev samosprávnych krajov, miest, obcí a mestských častí, ako aj predsedov samosprávnych krajov, starostov a primátorov.

1 VOLBY A VOLEBNÉ SYSTÉMY

Inštitút volieb zohráva v demokratických spoločnostiach nenahraditeľnú úlohu. Bez jeho prítomnosti by aktuálne štáty nevedeli fungovať v takej podobe, ako ich poznáme. Je to z toho dôvodu, že by sa nevytvorili podmienky pre výber zástupcov, ktorý by bol realizovaný samotným ľudom. Čo teda môžeme chápať pod pojmom voľby? V zjednodušenej podobe ich môžeme označiť za spôsob, prostredníctvom ktorého sú vyberaní politickí predstavitelia, zástupcovia, delegáti a pod.¹⁾ V odbornej literatúre však nachádzame viacero rozsiahlejších a hlavne podrobnejších definícií. Z nich vyberáme niekoľko:

„Voľby v každej demokratickej spoločnosti umožňujú legálne súperenie medzi politickými subjektami s cieľom osloviť čo najväčší počet voličov, získať ich hlasy a následne, v prípade úspechu, získať na presne vymedzenú dobu podiel na moci. Takto voľby zabezpečujú striedanie politických subjektov pri moci a zabraňujú jej uzurpácii a koncentrácii v rukách jedného subjektu na dlhšiu dobu.“²⁾

„Voľby predstavujú jeden zo spôsobov výberu osôb, ktoré na základe voľbami získaného mandátu rozhodujú o ďalšom vývoji teritória, na ktorom sa hlasovanie konalo.“³⁾

1) KREJČÍ, O.: Nová kniha o voľbách.

2) SURMÁNEK, Š. - GBÚROVÁ, M. - DUDINSKÁ, I.: Politológia (vybrané kapitoly), s. 119.

3) CHYTILEK, R. a kol.: Volební systémy, s. 13.

Volby je možné „definovať ako časovo a miestne zladený, v základných otázkach právne upravený proces ustanovovania zastupiteľských zborov... Toto ustanovovanie prebieha na základe výberu z viacerých uchádzačov, ktorí musia splniť dopredu stanovené kritéria“.⁴⁾

Na základe uvedených definícií môžeme povedať, že voľby predstavujú jeden zo spôsobov výberu zástupcov do konkrétnych orgánov. Prebiehajú na vopred vymedzenom teritóriu a opakujú sa v presne stanovených intervaloch. Spája sa s nimi nenásilné súperenie názorov, ktoré sú prezentované buď politickými stranami, alebo jednotlivcami. Nemenej významné je tiež to, aby boli označené za demokratické. Musia spĺňať nasledovné princípy:

- všeobecnosť,
- rovnosť,
- priamosť,
- tajnosť.

Princíp všeobecnosti volieb znamená, že právo zúčastniť sa volieb by mali mať všetci bez ohľadu na pohlavie, rasu, náboženské či politické presvedčenie, vzdelanie, ekonomický status a pod. Vo všeobecnosti sa akceptujú v demokratických štátoch len obmedzenia určené vekom (napríklad možnosť voliť od 18 rokov), občianstvom (štáty vyžadujú vo veľkej časti volieb disponovanie občianstvom štátu) a trvalým pobytom (podmienka disponovať trvalým pobytom v rámci príslušného územia, v rámci ktorého sú volené zastupiteľské orgány). V niektorých prípadoch však nájdeme aj požiadavku k plnej spôsobilosti pre právne úkony či k ochrane verejného zdravia.¹⁾

Princíp rovnosti volieb v sebe nesie požiadavku, aby každý jeden hlas voliča zohral pri konečnom určovaní nároku na mandát pre konkrétnych kandidátov rovnakú úlohu a mal rovnakú váhu. V praxi teda platí, že ak má jeden volič v rámci jedného volebného obvodu jeden hlas, nemôže byť žiadny iný volič, ktorý by mal v rámci toho istého obvodu dva hlasy alebo viac.

Princíp tajnosti volieb zabezpečuje to, aby sa nikto nemohol dozvedieť, ako kto hlasoval v konkrétnych voľbách. Je dôležitým garantom slobody volieb. Zamedzuje tomu, aby bolo možné vytvárať tlak na voliča z dôvodu jeho rozhodnutia, za koho bude v konkrétnych voľbách hlasovať. Volič sa v tomto prípade môže sám rozhodnúť po vyjdení z volebnej miestnosti, či o svojej voľbe niekomu povie. No stále platí, že jeho samotné hlasovanie nie je spätne skontrolovateľné.

Princíp priamosti volieb je špecifický v tom, že jeho absencia nie je nevyhnutne známkou nedemokratických volieb. Jeho uplatnenie znamená, že volič rozhoduje o svojom zástupcovi bez existencie sprostredkovateľa a jeho hlas teda priamo ovplyvňuje, kto získa mandát. Ak sú voľby nepriame, existuje v rámci tohto procesu určitý medzičlánok. Volič si v takomto prípade vyberá svojich zástupcov, ktorí následne rozhodujú o obsadení mandátu. Príkladom demokratických nepriamych volieb je voľba prezidenta SR do roku 1999 alebo spôsob voľby prezidenta USA.

4) ŘÍCHOVÁ, B.: Úvod do současné politologie, s. 131.

POZNÁMKY

Tabuľka 1: Priame vs. nepriame voľby

Priame voľby Hlas voliča ---> Pridelené mandáty
Nepriame voľby Hlas voliča ---> Voliteľia (zbor voliteľov) ---> Pridelené mandáty

Tieto štyri princípy však nie sú postačujúce, ak ich nesprevádza prostredie, ktoré umožňuje slobodné, uvedomelé a informované rozhodovanie voliča. Preto sa okrem toho ešte vyžaduje praktické uplatňovanie práva združovať sa (v prípade volieb hlavne v podobe zakladania politických strán), práva spojeného so slobodou prejavu, práva voliť, práva byť volený (oba s dodržaním princípov všeobecnosti, rovnosti, priamosti a tajnosti) a na to naviazaného práva politických predstaviteľov zúčastniť sa politickej súťaže. Nemenej dôležité je, aby boli zastupiteľské orgány tvorené s ohľadom na výsledky volieb, aby mali voliči vytvorené podmienky pre rovnaký prístup k informáciám čo sa týka kvality aj množstva, aby s týmito informáciami vedeli pracovať a v neposlednom rade, aby bola z ich strany vôľa ísť do volebnej miestnosti a vyjadriť svoj názor.⁵⁾

Nenahraditeľnosť volieb pre aktuálne spoločnosti si môžeme vysvetliť aj cez ich úlohy, ktoré v nich zohrávajú. V prvom rade dávajú **legitimitu politickej moci**. Vďaka nim sú politickí predstavitelia oprávnení rozhodovať v mene ľudu a tiež o ňom. Umožňujú **výber politickej elity**, no súčasne vytvárajú podmienky pre **pokojné a nenásilné riešenie konfliktov v spoločnosti**. S ohľadom na hlasovanie voličov tak prinášajú cestu, ako nahradiť aktuálnych politických predstaviteľov novými zástupcami, čím sa stávajú **nástrojom kontroly a overovania politickej moci**. Nemenej významná úloha volieb sa prejavuje **v aktivizácii občanov (voličov)**, a tým aj v ich záujme o dianie v ich okolí.⁶⁾

Ak hovoríme o voľbách, nemali by sme opomenúť aj pojem **volebné právo**, ktoré patrí v súčasnosti k základným politickým právam. Jeho podstatou je, že oprávňuje osobu k účasti na voľbách. S jeho existenciou sa spájajú dve podoby. Buď sa rozhodneme uplatniť si svoje právo odovzdaním svojho hlasu vybranému zástupcovi alebo sa tým zástupcom chceme stať my. V prvom prípade, kde si vyberáme svojho zástupcu, hovoríme o **aktívnom volebnom práve**. Uchádzanie sa o hlasy voličov v konkrétnych voľbách predstavuje druhý prípad. Znamená, že si uplatňujeme svoje **pasívne volebné právo**. Pravidlá určujúce to, kto konkrétnym volebným právom disponuje, sú väčšinou odlišné. Prísnejšie však zvyknú byť pre pasívne volebné právo.

Doteraz sme si predstavili voľby len s ohľadom na demokratické štáty. Dôležité je však povedať, že nie sú len ich doménou. Nájdeme ich rovnako v nedemokratických štátoch (napríklad v Československu do roku 1989). V nich však platí, že niektorá z vyššie uvedených podmienok (niekedy aj viaceré) nie je prakticky uplatňovaná. Význam pre tieto spoločnosti zohráva jedna z uvedených úloh volieb, a to legiti-

5) Zostavené z: HORVÁTH, P.: Voľby a volebné systémy; KLÍMA, M.: Voľby a politické strany v moderných demokraciách.

6) HORVÁTH, P.: Voľby a volebné systémy.

zácia politickej moci. Príslušná politická moc sa pri obhajobe svojho postavenia v štáte odvoláva na výsledky hlasovania voličov, aj keď často výber zástupcov nebol skutočným výberom – napríklad z dôvodu, že volič nemal možnosť vybrať si z viacerých kandidátov, rozhodoval sa medzi kandidátmi jednej politickej strany (resp. schváleného súboru politických strán) a pod.

Volby však nepredstavujú jediný spôsob, ako je možné obsadzovať konkrétne mandáty. Medzi ďalšie spôsoby patrí:

- a) uzurpácia – viaže sa na získanie mandátu za použitia sily, odvoláva sa pritom na právo toho silnejšieho;
- b) dedenie – konkrétny mandát sa získava vďaka príslušnosti k určitému rodu, ide o tzv. nástupnícke právo (uplatňuje sa napríklad v prípade panovníkov);
- c) dosadenie ex-offo – získanie mandátu sa viaže s výkonom inej funkcie alebo mandátu;
- d) dosadenie menovaním – mandát sa obsadzuje z rozhodnutia nadriadeného orgánu;
- e) dosadenie konkurzom – mandát sa obsadzuje z rozhodnutia určitej výberovej komisie;
- f) dosadenie akklamáciou – rozhodovanie o mandáte sa realizuje prostredníctvom kolektívneho vyjadrenia súhlasu; neprebíha teda individuálne hlasovanie;
- g) dosadenie kooptáciou – o obsadení voľných mandátov rozhoduje orgán, v rámci ktorého majú byť tieto mandáty obsadené (napríklad poslanci zastupiteľského orgánu rozhodnú, kto obsadí voľné mandáty a stane sa rovnako poslancom);
- h) dosadenie plebiscitom – jedná sa o špecifickú podobu volieb, kde sa však nevyberá z viacerých kandidátov, no rozhoduje sa len o jednom; oprávnený volič v tomto prípade buď súhlasí s daným kandidátom, alebo nesúhlasí (na Slovensku sa s týmto inštitútom môže volič stretnúť napríklad v prípade volieb prezidenta SR, keď sa o mandát uchádza len jeden kandidát;⁷⁾
- i) dosadenie losovaním – ide o obsadenie mandátu za použitia losovania, veľkú úlohu tu preto zohráva náhoda; jeho prítomnosť môžeme nájsť aj v rámci slovenských volieb, hlavne pri rovnosti hlasov.⁸⁾

1. 1 Volebné systémy

Využívanie volieb si vyžaduje vyjasniť si ešte pred ich realizáciou niekoľko dôležitých skutočností. Mali by sme vedieť kto môže kandidovať a v akej podobe, ako sa bude hlasovať, ako sa budú spočítavať hlasy a v neposlednom rade, ako sa bude určovať kto má nárok na mandát. Práve tieto aspekty vieme súhrnne označiť pojmom **volebný systém**.

7) Ústava SR uvádza: „Ak sa o funkciu prezidenta uchádza iba jeden kandidát, koná sa voľba tak, že sa o ňom hlasuje.“

8) Viac: KREJČÍ, O.: Nová kniha o voľbách; CHYTÍLEK, R. a kol.: Volební systémy.

POZNÁMKY

Aká je teda definícia volebného systému? Uvádzame tri možné príklady:

Volebný systém predstavuje „pravidlá, pomocou ktorých sa vo voľbách na základe počtu hlasov rozdeľujú mandáty medzi politické strany či jednotlivých kandidátov.“⁹⁾

Inak povedané, chápeme ho ako „súhrn právnych predpisov, ktoré upravujú prípravu, organizáciu a priebeh volieb do zastupiteľských orgánov.“¹⁰⁾

Alebo ho môžeme chápať ako „spôsob, ktorým je vôľa vyjadrená voličmi transformovaná do konečnej podoby voleného zboru.“³⁾

Ako je vidieť z vyššie uvedených definícií, ak hovoríme o volebnom systéme, máme na mysli všetky pravidlá, či nastavenia vzťahujúce sa na výber zástupcov na príslušnom území, a to od prvej fázy (vyhlásenia volieb) až po poslednú (kedy sa určí kto získa danú funkciu/mandát).

Každý volebný systém si pri jeho uplatnení vyžaduje existenciu **volebných obvodov**. Tie vymedzujú územné hranice, v rámci ktorých si voliči vyberajú svojich zástupcov. Pre voľbu zastupiteľského orgánu môžu byť vytvorené jednomandátové alebo viacmandátové volebné obvody. V prvom prípade volič rozhoduje o obsadení jedného mandátu (volí si len jednu osobu/zástupcu), napríklad v prípade Slovenska ide o voľby prezidenta SR, predsedu vyššieho územného celku (ďalej len "VÚC"), starostov, primátorov a v niektorých prípadoch zastupiteľstiev samospráv. V druhom prípade sa obsadzuje viacero mandátov zo strany voliča, teda dva a viac. Na Slovensku sa s touto situáciou stretne volič pri voľbách poslancov do EP, NR SR a pri výbere poslancov do zastupiteľstiev samospráv.

Okrem tohto (niektoré) volebné systémy umožňujú utvorenie buď jedného volebného obvodu, alebo viacerých volebných obvodoch. Napríklad v prípade Slovenska sú poslanci NR SR volení v rámci jedného volebného obvodu, čo znamená, že všetci voliči pri svojom výbere zástupcov ovplyvňujú celé jeho zloženie, teda hlasujú o 150 poslancoch. Nezáleží na tom, v ktorej časti štátu volič býva. Okrem toho sa jeden volebný obvod utvára aj v prípade volieb, kde sa volí len jedna osoba pre konkrétnu funkciu, čo sme už spomenuli vyššie pri jednomandátovom volebnom obvode. V prípade Slovenska sa viacero volebných obvodov utvára pri výbere poslancov zastupiteľstiev obcí, miest, mestských častí a samosprávnych krajov. V tomto prípade volič nevie rozhodnúť o všetkých poslancoch, ale len o tých, ktorí sú vyberaní v rámci jeho volebného obvodu. Takáto situácia je znázornená v tabuľke 2. Ak máme 50-členný zastupiteľský zbor a v rámci volieb jeho členov utvoríme štyri volebné obvody, všetci tí, čo bývajú v rámci prvého volebného obvodu, si môžu voliť svojich 10 zástupcov za svoj volebný obvod, no nemajú dosah na zvyšných 40 zástupcov z ostatných volebných obvodov. Rovnaký princíp platí aj pre voličov druhého, tretieho a štvrtého volebného obvodu.

9) LEBEDA, T.: Volební systémy, s. 600.

10) DANČIŠIN, V.: Voľby a volebné systémy. Terminologické penzum, s. 84.

Tabuľka 2: Možnosti hlasovania voličov v rámci volebných obvodov

POZNÁMKY

Jeden volebný obvod			
Počet poslancov v zastupiteľstve	Číslo volebného obvodu	Počet mandátov v rámci volebného obvodu	Počet mandátov, o ktorých volič rozhoduje
150	1	150	150
Viacero volebných obvodov			
Počet poslancov v zastupiteľstve	Číslo volebného obvodu	Počet mandátov v rámci volebného obvodu	Počet mandátov, o ktorých volič rozhoduje
50	1	10	10
	2	15	15
	3	20	20
	4	5	5

V súčasnosti je veľmi ťažké nájsť v jednotlivých štátoch dva absolútne identické volebné systémy. Konkrétne nastavenia sú v konečnom dôsledku výsledkom pôsobenia veľkého počtu faktorov, kde nemalú úlohu zohráva samotná historická skúsenosť ako aj to, pre aký „veľký“ zastupiteľský orgán (počet členov) sa uplatňujú. Napriek tomu vieme veľkú časť **volebných systémov** zaradiť do jednej zo štyroch **kategórií**. Medzi ne zaraďujeme dve základné, a to **väčšinové volebné systémy** a **pomerné volebné systémy**, od nich odvodené **zmiešané volebné systémy** a ako posledné sa uvádzajú **semiproporčné volebné systémy**.¹¹⁾ Každý z týchto volebných systémov sa ďalej rozdeľuje podľa určitých vlastností na podkategórie. Pozrime sa teraz postupne na každú z týchto veľkých „rodín“.

Väčšinové volebné systémy predstavujú základnú kategóriu volebných systémov. Ich základnou podstatou je to, že sa v rámci nich volia väčšinou konkrétne osoby, nie politické strany. Zisk mandátu je podmienený ziskom väčšiny hlasov voličov. Táto väčšina hlasov však môže mať dve podoby, a to **relatívnu väčšinu** alebo **absolútnu väčšinu**. V prvom prípade získava mandát ten kandidát, ktorý získa najviac hlasov zo zúčastnených kandidátov (na Slovensku sa vyžaduje pri voľbe starostov, primátorov a predsedov samosprávnych krajov). V druhom prípade sa vyžaduje už podpora viac ako polovice voličov. To znamená, že v percentuálnom vyjadrení je potrebné získať 50 % + 1 hlas (na Slovensku sa vyžaduje pri voľbe prezidenta SR). Nasledujúca tabuľka ukazuje príklad, kde sa volieb zúčastní všetkých desať oprávnených voličov a päť kandidátov. Pri relatívnej väčšine vieme určiť ako víťaza kandidáta A, ktorý získal tri hlasy, čo je viac ako získali kandidáti B, C, D s dvomi hlasmi a kandidát E s jedným hlasom. Splnil teda podmienku, ktorú sme si určili. V prípade absolútnej väčšiny by mu však tieto hlasy nepostačovali. Pre víťazstvo potrebuje 50 % + 1 hlas, čo pri desiatich odovzdaných hlasoch znamená 5 + 1 (šesť) hlasov. V druhom prípade preto získava mandát kandidát E, ktorý túto podmienku splnil.

11) CHYTÍLEK, R.a kol.: Volební systémy.

POZNÁMKY

Tabuľka 3: Relatívna väčšina vs. absolútna väčšina

	Relatívna väčšina	Absolútna väčšina
Hlasy kandidáta A / B / C / D / E	3 / 2 / 2 / 2 / 1	1 / 1 / 1 / 1 / 6

Určovanie víťaza neprebieha pri všetkých väčšinových volebných systémoch rovnako. Odlišujú sa napríklad v počte realizovaných kôl, čo znamená koľkokrát sa vyžaduje od voliča, aby sa dostavil do volebnej miestnosti. Najjednoduchší prípad z jeho pohľadu je, ak sa realizuje vždy maximálne len jedno kolo. V jeden zákonom určený deň sa tak dostaví na určené miesto a vyberie si svojho kandidáta alebo kandidátov. Následne sa s ohľadom na jeho hlasovanie určí víťaz s požadovanou väčšinou. V prípade Slovenska ide o voľby starostov, primátorov a predsedov samosprávnych krajov.

Niektoré väčšinové volebné systémy však nevedia obsadiť mandát s určenou väčšinou v rámci jedného kola, preto sa vyžadujú aj ďalšie. Je to napríklad prípad slovenských prezidentských volieb, kedy sa voliči zúčastnia v sobotu prvého výberu svojho kandidáta na hlavu štátu a ak ani jeden kandidát nezíska ústavou určenú absolútnu väčšinu, o dva týždne sa koná druhé kolo (nazýva sa aj uzavreté) a volič sa teda musí druhýkrát dostaviť do volebnej miestnosti a vybrať si z dvoch kandidátov, ktorí postúpili z prvého kola. Druhé kolo ale nemusia vždy tvoriť prví dvaja najobľúbenejší kandidáti. V rámci volebného systému sa môžu určiť aj iné kritériá pre postup do druhého kola. Napríklad vo voľbách poslancov francúzskeho parlamentu (Národné zhromaždenie) sa koná druhé kolo (nazýva sa aj otvorené) s tými kandidátmi, ktorí získali v prvom kole aspoň 12,5 % hlasov.¹²⁾

S ohľadom na uvedené príklady môžeme rozlíšiť väčšinové volebné systémy na:

- **jednokolové väčšinové volebné systémy,**
- **viackolové väčšinové volebné systémy.**

Samostatnú kategóriu v rámci väčšinových volebných systémov predstavujú tie, ktoré umožňujú voličom vyjadriť svoje preferencie vo vzťahu ku kandidátom. Znamená to, že volič vo volebnej miestnosti, ak má byť zvolený len jeden kandidát, nezakrúžkuje len jedného svojho „favorita“, ako je to napríklad na Slovensku pri obsadzovaní funkcií starostov, primátorov, predsedov VÚC alebo aj prezidenta SR. Je mu umožnené povedať, ktorý z uvedených kandidátov v zozname na hlasovacom lístku je jeho najpreferovanejší, a potom ktorí sú menej preferovaní. Výsledkom toho je, že sa v takom prípade môže aj napriek realizácii jedného kola vyžadovať pokojne aj nadpolovičná väčšina hlasov. Príkladom takéhoto systému je systém alternatívneho hlasovania v Austrálii.

Pozrime sa teraz na dve základné podoby väčšinových volebných systémov, s ktorými sa môže stretnúť slovenský volič. Ako prvý uvádzame **relatívny väčšinový volebný systém**. Z pohľadu náročnosti pre porozumenie či už voliča, alebo

12) France : Presidential and Parliamentary Elections 2017.

kandidáta patrí k najmenej náročným volebným systémom. Určenie víťaza je pomerne jednoduché. Mandát získava ten z kandidátov, ktorý získa o jeden hlas viac ako druhý v poradí (tzv. relatívnu väčšinu). Nasledujúca tabuľka ukazuje modelový príklad volieb starostu v malej obci. Ako môžeme vidieť, uvedený príklad prináša situáciu, kde sa hlasovania zúčastnilo 10 voličov a 10 kandidátov (A, B, C, D, E, F, G, H, I, J). Ako sme už uviedli vyššie, relatívna väčšina svojím nastavením umožňuje označiť za víťaza kandidáta A, ktorý má v porovnaní s každým ďalším kandidátom vyšší počet hlasov.

Tabuľka 4: Príklad určenia víťaza v relatívnom väčšinovom volebnom systéme

Kandidát	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Počet hlasov	2	1	1	1	1	1	1	1	1	0

Čo nám predstavený príklad ukázal? Okrem už spomínanej relatívnej väčšiny, môžeme povedať, že ak sa rozhodneme využiť tento volebný systém, postačuje nám pre určenie víťaza realizácia len jedného kola – teda len jedna návšteva volebnej miestnosti zo strany voliča. Súčasne nám ukazuje aj jeho slabú stránku, a to že v našom prípade hlasovali dvaja voliči za víťazného kandidáta, no súčasne osem voličov hlasovalo za niekoho iného. Znamená to, že môže nastať situácia, kedy viac voličov v celkovom súčte hlasovalo za niekoho iného ako toho, kto ich v nasledujúcom volebnom období bude reprezentovať.

Relatívny väčšinový volebný systém sa väčšinou využíva v rámci jednomandátových volebných obvodov, čo spôsobuje jeho uplatniteľnosť pre obsadzovanie orgánov s jedným mandátom, ako je starosta či primátor. Nevylučuje sa však jeho využitie pre voľbu poslancov parlamentu (napríklad Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska), no vtedy sa musí utvoriť toľko volebných obvodov ako je poslancov. Ak by sme sa tento volebný systém rozhodli uplatniť na Slovensku pri voľbe poslancov do NR SR, potrebovali by sme teda utvoriť 150 jednomandátových volebných obvodov.

Ak sa pozrieme na tento volebný systém z pohľadu voliča platí, že vo volebnej miestnosti volí konkrétneho kandidáta (nie politickú stranu ako celok). Z celej ponuky si môže vybrať len jedného kandidáta, ktorého označí na hlasovacom lístku. To ho môže niekedy postaviť pred neľahké rozhodnutie, hlavne ak má viacerých prijateľných kandidátov alebo si myslí, že jeho favorit nemá veľkú šancu na úspech a obáva sa prepadnutia hlasu. Volič nemá vytvorené podmienky pre označenie viacerých kandidátov (tzv. preferenčné hlasovanie), keby náhodou jeho kandidát neuspel.

Absolútny väčšinový volebný systém s uzavretým druhým kolom je vzhľadom na určené podmienky pre obsadenie mandátu čiastočne komplikovanejší. Je to z toho dôvodu, že častokrát nie je rozhodnuté o víťazovi v prvom kole, a tak sa za istých okolností musí volič dostaviť do volebnej miestnosti ešte raz v rámci druhého kola.

POZNÁMKY

V rámci tohto volebného systému sa stáva víťazným kandidátom ten, kto získa absolútnu väčšinu hlasov po prvom kole (znamená to 50 % + 1 hlas). Ak takého kandidáta nemáme, musí sa uskutočniť už spomínané druhé kolo, kde postupujú dvaja kandidáti s najvyšším počtom hlasov z prvého kola. V druhom kole následne voliči hlasujú len za jedného z dvoch postupujúcich kandidátov a ten, ktorý z nich má viac hlasov je víťaz. Aktuálne sa na Slovensku používa v prípade volieb prezidenta SR. Do roku 2018 sa s ním voliči stretávali aj v prípade voľby predsedov VÚC.

Z pohľadu voliča je tento volebný systém často časovo náročnejší, keďže môže vyžadovať až dve návštevy volebnej miestnosti. Hlasovanie prebieha v rámci prvého, ako aj druhého kola tak, že sa vždy označuje len jeden z kandidátov (nehlasuje sa za politickú stranu ako takú).

Druhú veľkú skupinu volebných systémov predstavujú **pomerné volebné systémy**, kde sa zvyknú zaraďovať tri jeho podoby: konkrétne **listinný pomerný volebný systém**, **personalizovaný pomerný volebný systém** a **systém jedného prenosného hlasu**. Základným rozdielom medzi väčšinovým a pomerným volebným systémom je to, že kým väčšinový volebný systém sa snaží určiť jasného víťaza, pomerný volebný systém túto ambíciu nemá a hľadá skôr cestu, ako odzrkadliť rozloženie názorov v spoločnosti.¹³⁾ To znamená, že sa snaží, aby sa pomer získaných hlasov politickej strany v istom ohľade približoval pomeru získaných mandátov v zastupiteľskom orgáne.

Listinný pomerný volebný systém je známy aj slovenskému voličovi z volieb do NR SR a EP. Jeho podstatou je to, že volič nehlasuje za konkrétneho kandidáta, ale kandidátnu listinu politickej strany. Mandáty sa v tomto prípade nepridávajú len víťazovi volieb, ale všetkým, ktorí získali požadovaný počet hlasov. Vo svete pravdepodobne nenájdeme dve identické podoby tohto volebného systému. Odlišujú sa hlavne v týchto nastaveniach:

- veľkosť využívaných volebných obvodov (a na to naviazaný počet volebných obvodov),
- matematická formula,
- volebná klauzula alebo kvórum,
- počet skrutínií a úrovní volebných obvodov,
- podoba kandidátnej listiny.¹¹⁾

Pozrime sa teraz v krátkosti na to, čo pod týmito piatimi pojmami rozumieme. V prípade veľkosti volebného obvodu sa „veľkosť“ neviaže na rozsah pokrývaného územia, ale na počet mandátov, ktorý sa má v rámci daného volebného obvodu obsadiť. Znamená to, že najmenší volebný obvod je dvojmandátový (v prípade jednomandátového volebného obvodu by pomerný volebný systém stratil význam) a najväčší možný sa dá definovať skôr neurčito, v podobe veľkosti príslušného zastupiteľského orgánu (ak má napríklad uvedený orgán 150 kresiel, maximálna veľkosť volebného obvodu je tiež 150).

13) Pozri napríklad: LEBEDA, T.: Volební systémy, s. 602.

Druhý uvedený pojem, matematická formula určuje postup, prostredníctvom ktorého sa prepočítavajú získané hlasy politických strán na konkrétne mandáty. Rozlišujeme tu dve veľké kategórie metód, a to metódy volebných deliteľov a metódy volebných kvocientov. Každá z nich má svoje charakteristické postupy a špecifiká.

Pod pojmom volebná klauzula alebo kvórom rozumieme hranicu, ktorú musí politický subjekt prekročiť, aby mu vznikol nárok na mandát, resp. aby mohol byť zaradený do procesu prepočítavania hlasov na mandáty.

Počet skrutínií určuje „matematické kroky“, v ktorých prebieha prepočet hlasov na mandáty. Počet a hlavne úroveň volebných obvodov zas definuje koľko je utvorených volebných obvodov a aké sú vzájomné vzťahy medzi nimi pri určovaní počtu mandátov v zastupiteľskom orgáne.

Posledné nastavenie tohto volebného systému, podoba kandidátnych listín je špecifická v tom, že neovplyvňuje koľko mandátov získa daná politická strana. Môže však zásadne vplývať na to, kto za túto politickú stranu zasadne do parlamentu. Je to preto, že sa kandidátne listiny môžu líšiť v závislosti od toho, nakoľko je umožnené voličovi realizovať zásahy v rámci nich a označovať tak konkrétnych kandidátov.

Systém jedného prenosného hlasu sa podobne ako listinný pomerný volebný systém využíva vo viacmandátových volebných obvodoch. Pre voliča sú však odlišné, a to preto, že v prípade systému jedného prenosného hlasu sa nehlasuje za politické strany, ale za konkrétnych kandidátov. Tým môže dokonca volič udeliť svoje preferencie. Samotné pridelovanie mandátov následne prebieha s použitím volebnej kvóty. Každý kandidát, ktorý získa počet hlasov rovný alebo vyšší jej hodnote, má nárok na mandát. Ak sa týmto spôsobom nepridelia všetky mandáty, do hry vstupujú ďalšie preferencie voličov.¹⁴⁾

Aktuálne neexistuje zhoda na tom, kam zaradiť tretí uvedený pomerný volebný systém a to **personalizovaný pomerný volebný systém**. Objavuje sa rovnako v kategórii pomerných ako aj zmiešaných volebných systémov. Pre potreby tohto textu ho zaradíme do kategórie pomerných volebných systémov. Opierame sa pritom o argumentáciu, že rozhodujúcou pre rozdelenie mandátov a určenie sily politických strán je jeho pomerná časť.¹¹⁾ S týmto systémom sa stretávajú voliči napríklad v Spolkovej republike Nemecko pri voľbe Bundestagu. Jeho podstatou je, že má dve zložky, a to pomernú a väčšinovú. Volič tak vo voľbách odovzdá svoj hlas rovnako politickej strane vo viacmandátovom volebnom obvode (pomerná časť) ako aj konkrétnemu kandidátovi v jednomandátovom volebnom obvode (väčšinová časť). Samotné pridelovanie mandátov pre strany prebieha s ohľadom na pomernú časť tohto volebného systému. Hlasovanie voličov v rámci väčšinovej zložky (za konkrétnych kandidátov) následne rozhoduje o tom, kto zasadne do zastupiteľského orgánu (určí konkrétne osoby). Vplyv tejto väčšinovej zložky na počet získaných mandátov pre politickú stranu sa prejaví iba v prípade tzv. presahujúcich mandátov. Táto situácia vzniká, ak má politická strana nárok na nižší počet mandátov z pomernej zložky ako určilo hlasovanie v tej väčšinovej. Nasledujúca tabuľka zachytáva štyri možné prípady pridelovania mandátov. Upriameme pozornosť na ten

14) ŘÍCHOVÁ, B.: Úvod do současné politologie, s. 155 - 156.

POZNÁMKY

posledný. V ňom vzniká politickej strane nárok na 20 mandátov z pomernej časti, no súčasne má tá istá politická strana zvolených 25 kandidátov v rámci väčšinovej zložky. Keďže tu platí, že každý z týchto 25 kandidátov získava mandát, nastáva situácia, že politická strana získava + päť mandátov a o ten istý počet poslancov je rozšírený aj príslušný zastupiteľský zbor. Vo zvyšných troch prípadoch ostáva počet členov zastupiteľského orgánu nemenný, o počte poslancov pre politické strany rozhoduje pomerná zložka.

Tabuľka 5: Pridelovanie mandátov v personalizovanom pomernom volebnom systéme

Získané mandáty politickej strany			
Vznikajúci nárok na počet mandátov podľa pomernej časti	Počet zvolených kandidátov strany vo väčšinovej časti	Obsadzované mandáty z kandidátnej listiny z pomernej zložky	Celkový počet získaných mandátov
20	20	0	20
20	5	15	20
20	0	20	20
20	25	0	20 + 5 mandátov navyše*

* Nastáva situácia presahujúceho mandátu

V snahe obmedziť negatívne vlastnosti väčšinových a pomerných volebných systémov sa postupne vytvorila samostatná kategória **kombinovaných volebných systémov**. V rámci nich dochádza ku kombinácii minimálne dvoch rôznych techník, pričom by mal byť ich vzájomný pomer aspoň 95 : 5.¹⁵⁾ Ak táto podmienka nie je splnená, nepatrí do tejto kategórie. V praxi to teda znamená, že pri 100 členom zastupiteľskom orgáne nepostačuje obsadzovanie jedného kresla odlišným spôsobom ako zvyšných 99, musí ich byť aspoň päť.

Charakterizovať všeobecné vlastnosti kombinovaných volebných systémov je pomerne komplikované, keďže to závisí od toho aké techniky kombinuje a v akom rozsahu, aký je ich vzájomný vzťah a ako vplyvajú na konečné výsledky. Preto sa v literatúre môžeme stretnúť s viacerými členeniami. Napríklad M. Shugart a M. P. Wattenberg rozlišujú v závislosti od toho, nakoľko sa viac ich výsledky približujú k efektom väčšinových alebo pomerných volebných systémov na:

- zmiešané väčšinové volebné systémy,
- zmiešané pomerné volebné systémy,
- väčšinové zmiešané volebné systémy s čiastočnou kompenzáciou.¹⁶⁾

15) MASSICOTTE, L. - BLAISE, A.: Mixed Electoral Systems : a Conceptual and Empirical Survey.

16) SHUGART, M. - WATTENBERG, M. P.: Mixed-Member Electoral Systems.

Ďalšie možné členenie predstavili L. Massicotte a A. Blais, ktorí určili zmiešané volebné systémy s nezávislou alebo závislou kombináciou. Zaradenie do týchto dvoch skupín následne závisí od toho, nakoľko sa navzájom ovplyvňujú alebo nakoľko sú od seba nezávislé.¹⁵⁾

Posledná skupina volebných systémov je pravdepodobne najrozporupnejšou z doteraz uvedených. Výsledkom toho je, že ju nenájdeme v každej publikácii, ktorá sa venuje tejto problematike. Označujeme ju pod súhrnným názvom **semiproporčné volebné systémy**. Ich podstatou je to, že by mali stáť niekde na pomedzí pomerých a väčšinových volebných systémov a zahrnúť tie postupy výberu zástupcov, ktoré je v istom ohľade problematické zaradiť do jednej z uvedených základných kategórií. Autori okolo R. Chytilka v rámci tejto kategórie spomínajú systém neobmedzeného hlasovania, systém obmedzeného hlasovania, systém kumulovaného hlasovania a systém jedného neprenosného hlasu.¹¹⁾

Systém neobmedzeného hlasovania (niekedy aj blokové hlasovanie) je postavený na tom, že volič označuje na hlasovacom lístku rovnaký počet kandidátov ako má byť za daný volebný obvod zvolený (slovenský volič môže poznať tento systém z volieb zastupiteľstiev samospráv). Mandát následne získavajú prví kandidáti v poradí podľa počtu obsadzovaných kresiel. Nie je teda potrebná nadpolovičná väčšina pre získanie mandátu, ale postačuje získať o jeden hlas viac ako prvý neúspešný kandidát v poradí. Ak má byť zvolených napríklad päť poslancov, posledný postupujúci je piaty kandidát v poradí s najvyšším počtom hlasov. Na podobnom princípe je postavený aj systém obmedzeného hlasovania. Volič tu ale disponuje menším počtom hlasov ako má byť počet obsadených mandátov za daný volebný obvod. Ich spoločným znakom je tiež to, že je umožnené udeliť zo strany voliča jednému kandidátovi maximálne jeden hlas. V tom sa odlišuje systém kumulovaného hlasovania, kde sa dá udeliť zo strany voliča viacero hlasov aj jednému kandidátovi. Kým všetky predchádzajúce systémy ponúkali v istom ohľade možnosť udeliť aj viacero hlasov, systém jedného neprenosného hlasu je postavený na tom, že i keď sa v rámci daného volebného obvodu obsadzuje viacero kresiel, volič disponuje len jedným hlasom. Víťazi sú následne tí s najvyšším počtom hlasov v poradí podľa počtu pridelovaných mandátov.¹¹⁾

2 VOLBY NA SLOVENSKU

Existencia volieb na území Slovenska siaha až do obdobia Habsburskej monarchie, kedy žili Slováci v rámci Uhorska. Vtedy platné pravidlá neumožňujú označiť voľby za demokratické. Je to spôsobené existenciou rozsiahlych obmedzení volebného práva, ktoré znamenali, že voliť mohli len muži vo vyššom veku ako to je v súčasnosti (v určitom období sa tento vek určoval s ohľadom na splnenie ďalších podmienok), pričom tiež museli spĺňať ďalšie podmienky vzťahujúce sa na oblasti majetku, platených daní, jazykových znalostí, dosiahnutého vzdelania, viery a pod.¹⁷⁾ V rámci vtedajších volieb rovnako nachádzame neprítomnosť dôležitého kritéria,

17) Viac k obmedzeniam volebného práva: BARDOVIČ, J.: Bariéry politickej participácie – volebný cenzus a jeho historický kontext v slovenských podmienkach.

POZNÁMKY

a to tajnosti hlasovania, ktoré je garantom slobody vyjadrenia názoru.¹⁸⁾ Volič tak odovzdával svoj hlas verejne, čím sa zvyšovali predpoklady pre manipulovanie jeho rozhodovania. Navyše, je tiež vhodné vnímať voľby vo vtedajšom Uhorsku cez existujúcu infraštruktúru a možnosti dopravy. Volebné miestnosti neboli tak dostupné, ako to poznáme dnes. Viacerí voliči museli cestovať nemalé vzdialenosti, čo výrazne komplikovalo hlasovanie aj tej malej skupiny, ktorá disponovala volebným právom.

Skúsenosť s voľbami v rámci Uhorska vytvorila priestor pre sformovanie myšlienky spojenej s rozšírením volebného práva. Svoje miesto našla hlavne v okruhu nemadarských predstaviteľov, vrátane tých slovenských. Ambícia zaviesť všeobecné volebné právo (aj pre ženy) sa objavila vo viacerých programoch Slovákov (napríklad 14-bodový program pod názvom Žiadosti slovenského národa.¹⁹⁾ Napriek týmto ambíciám sa však obyvatelia tejto časti monarchie nedočkali jej naplnenia až do zániku tohto štátneho útvaru.

Dôležitá zmena v živote Slovákov, ktorá sa dotkla aj ich politických práv, prišla po prvej svetovej vojne, a to vznikom prvej Československej republiky. Práve v danom období sa na tomto území prvýkrát uplatnilo všeobecné volebné právo, ktoré umožňovalo hlasovať za svojich predstaviteľov aj ženám.²⁰⁾ Vtedajšia republika tak v týchto nastaveniach prebehla viaceré štáty v Európe, ale aj vo svete.

Ak sa pozrieme na vývoj volebného práva pre ženy, uvidíme pomerne veľké rozdiely medzi jednotlivými štátmi. Za dôležité obdobia v tomto emancipačnom procese môžeme označiť koniec prvej, ako aj druhej svetovej vojny. Po prvej svetovej vojne sa umožnilo hlasovať ženám okrem Československa (v roku 1920, resp. 1919 na úrovni obcí) aj ženám v USA (tu začal tento proces už v roku 1890 v štáte Wyoming, no k jeho završeniu došlo až v roku 1920) či Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska (išlo o postupné zavádzanie v rozmedzí rokov 1918 – 1928). Po druhej svetovej vojne nasledovali štáty ako napríklad Francúzsko (1945), Taliansko (1945) alebo Belgicko (1948). Výrazne oneskorene prebehla táto zmena vo Švajčiarsku, až v roku 1971.¹⁾

Voľby v novovzniknutom štáte Čechov a Slovákov priniesli z pohľadu súčasnosti aj určité špecifiká. Vtedajší volič mal zákonom danú povinnosťou zúčastniť sa volieb. Ako zaujímavosť tiež môže slúžiť neobvyklé obmedzenie. V deň konania volieb a deň pred ich konaním sa zakázal predaj alkoholických nápojov.²¹⁾

Napriek takémuto priam revolučnému zavedeniu demokratických volieb z rokov 1918 – 1920 v rámci prvej Československej republiky, nebolo nasledujúce obdobie pre voľby a volebné právo obyvateľov Slovenska až tak prajné. Celosvetový konflikt (druhá svetová vojna), ktorý sa rozohral v roku 1939 priniesol ešte pred jeho začiatkom rozpad spoločného štátu Čechov a Slovákov a následné vytvorenie nedemokratického Slovenského štátu, kde sa v konečnom dôsledku nekonali žiadne voľby. Aj krátka povojnová epizóda spojená so snahou opätovne konsolidovať

18) Pozri tiež: OROSZ, L. a kol.: Volebné právo.

19) Znenie dostupné: BOKES, F.: Dokumenty k slovenskému národnému hnutiu v rokoch 1848 – 1914.

20) Všeobecnosť, rovnosť, priamosť a tajnosť pre definované volené orgány bez obmedzenia pre určité pohlavie určovala priamo ústava prijatá v roku 1920, zákon č. 121/1920 Sb. ktorým sa uvozuje ústavná listina Československej republiky.

21) Napríklad zákon č. 123/1920 Sb. ktorým vydáva se řád volení do poslanecké sněmovny (§ 32).

Československo v jeho demokratickej podobe podľa vzoru prvej republiky skončila v roku 1948 tzv. februárovým prevratom a postupným limitovaním základných znakov charakteristických pre demokratické voľby.

Cesta pre opätovné formovanie demokratického systému sa otvorila v roku 1989. Následné politicko-spoločenské zmeny sa dotkli aj nastavenia volieb, volebného práva a tiež volebného systému. Oficiálne prvé slobodné a demokratické voľby sa konali v roku 1990. V tomto čase sa okrem určovania podoby fungovania samotného štátu, hľadalo aj nastavenie spolužitia jednotlivých častí republiky. Českí a slovenskí predstavitelia v rámci vzájomnej diskusie narážali vo viacerých ohľadoch na odlišné videnie budúcnosti, pričom svoje miesto mali v rámci slovenskej reprezentácie aj myšlienky utvorenia samostatného štátu. Existencia nezhôd a odlišné ambície na jednej i druhej strane nakoniec vytvorili podmienky pre rozdelenie spoločného štátu a vytvorenie dvoch nástupníckych štátov, Českej republiky a Slovenskej republiky.

Slovenská republika pri utváraní svojho politického systému nadviazala na historickú a demokratickú tradíciu prvej Československej republiky, ako aj na skúsenosti západných demokracií. Od prvých dní existencie samostatného štátu sa volebné právo vyznačuje základnými demokratickými požiadavkami: všeobecnosťou, rovnosťou, priamosťou a tajnosťou. Krátko po vzniku Slovenskej republiky sa voliči priamo podieľali na výbere svojich zástupcov do Národnej rady Slovenskej republiky a orgánov miest, obcí a mestských častí. Až postupne sa pridali ďalšie priamo volené orgány. Po neschopnosti parlamentu zvoliť prezidenta, ktorý bol podľa pôvodného znenia ústavy volený nepriamo, odhlasovali poslanci priamu voľbu prezidenta. Prvým prezidentom SR zvoleným priamo občanmi sa stal v roku 1999 Rudolf Schuster. V novom miléniu pribudli v rámci Slovenska ďalšie priamo volené orgány. V roku 2001 sa uskutočnili prvé voľby do novovzniknutých samosprávnych krajov a v roku 2004 v súvislosti so vstupom Slovenska do Európskej únie si voliči mohli prvýkrát vyberať svojich poslancov do Európskeho parlamentu.

V minulosti boli všetky uvedené voľby regulované samostatnými zákonmi. Výsledkom toho bola nasledovná právna úprava, ktorá aktuálne už nie je platná: ²²⁾

- pre voľby do NR SR (*zákon č. 80/1990 Zb. o voľbách do Slovenskej národnej rady, ktorý následne nahradil zákon č. 333/2004 Z. z. o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky*),
- pre voľby do EP (*zákon č. 331/2003 Z. z. o voľbách do Európskeho parlamentu*),
- pre voľby prezidenta SR (*zákon č. 46/1999 Z. z. o spôsobe voľby prezidenta Slovenskej republiky, o ľudovom hlasovaní o jeho odvolaní a o doplnení niektorých ďalších zákonov*),
- pre voľby orgánov samosprávnych krajov (*zákon č. 303/2001 Z. z. o voľbách do orgánov samosprávnych krajov a o doplnení Občianskeho súdneho poriadku*),
- pre voľby orgánov na komunálnej úrovni (*zákon č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí*).

22) Okrem toho existovala aj samostatná právna úprava pre inštitút referenda: zákon č. 564/1992 Zb. o spôsobe vykonania referenda.

POZNÁMKY

Situácia s existenciou viacerých volebných zákonov sa zmenila v roku 2014, kedy NR SR prijala aktuálne platný zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva, ktorý reguluje všetky voľby na Slovensku vrátane referenda, a tiež samostatný zákon určujúci pravidlá volebnej kampane a financovania – zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach. Je vhodné povedať, že pravidlá pre realizáciu volieb nie sú určené len uvedenými zákonmi. Ich základné pravidlá definuje zákon najvyššej právnej sily v štáte – Ústava SR (zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky) a následne ju dopĺňajú aj ďalšie zákony.

2. 1 Voľby poslancov Národnej rady SR

Poslanci Národnej rady SR sú volení na štyri roky vo všeobecných, priamych, rovných a tajných voľbách. Od vzniku samostatnej Slovenskej republiky sa uskutočnilo celkovo sedem volieb. Pravidlá výberu sa za toto obdobie vo viacerých ohľadoch upravili. Prvý volebný zákon ešte z roku 1990 nahradil zákon prijatý v roku 2004, a ten následne zákon z roku 2014. Každý z nich prešiel viacerými novelizáciami a svoju úlohu pri utváraní ich obsahu zohrali aj rozhodnutia Ústavného súdu.

Od prijatia prvej verzie zákona z roku 1990 sa na Slovensku uplatňuje pre voľbu poslancov NR SR **listinný pomerný volebný systém**. Postupne však prešiel viacerými úpravami, ktoré sa dotkli počtu volebných obvodov (z pôvodných štyroch volebných obvodov k dnešnému jednému volebnému obvodu), a tým aj techniky prepočítania hlasov na mandáty, pravidiel určujúcich uzatvárajúcu klauzulu, ale aj podoby kandidátnych listín v súvislosti so „silou“ preferenčného hlasovania a spôsobu nastupovania náhradníkov.

Aktuálny zákon č. 180/2014 Z. z. určuje, že sa listinný pomerný volebný systém na Slovensku spája s jedným 150 mandátovým volebným obvodom. Politické strany sa tak s jednou kandidátnou listinou uchádzajú o hlasy voličov z celého územia štátu. Pre vstup do parlamentu sa od politickej strany vyžaduje získať aspoň 5 % hlasov voličov. Ak ide o koalíciu dvoch a troch politických strán, táto hranica sa navyšuje na 7 % z platných hlasov a pri koalíciách zložených zo štyroch a viacerých strán ide až o 10 % hlasov. Odovzdané hlasy voličov sa prepočítavajú za použitia matematickej formule zaradovanej do skupiny volebných kvocientov. Konkrétne ide o modifikovanú Hagenbach-Bischoffovu kvótu ²³⁾ v kombinácii s metódou najvyššieho zostatku. Za predpokladu, ak by boli pridelené mandáty navyše, použije sa zas metóda najnižšieho zostatku. Ohľadne kandidátnych listín platí, že volič odovzdáva svoj hlas konkrétnej kandidátnej listine ako celku, teda nie konkrétnemu kandidátovi. V rámci vybranej kandidátnej listiny však má možnosť určiť štyri mená, ktorým udeľuje prednostné hlasy (krúžkuje tak štyri mená na ním vybranej kandidátnej listine). Tie môžu (ale aj nemusia) ovplyvniť poradie kandidátov na kandidátnej listine a tým aj to, kto zasadne do parlamentu. Prednostné hlasovanie voliča

23) Podstatou tohto postupu je, že pracuje s celkovým počtom pridelených kresiel (M), a tiež celkovým počtom hlasov strán, ktoré prekročili úroveň uzatvárajúcej klauzuly. Hľadaná hodnota sa nazýva kvocient: $Q = H / (M+1)$.

sa zohľadní len za predpokladu, ak daný kandidát získa aspoň 3 % týchto hlasov z celkového počtu platných hlasov pre danú politickú stranu.²⁴⁾ Postup je nasledovný: ak má politická strana nárok na 20 mandátov v parlamente, prvých 20 mien na kandidátnej listine sa dostane do parlamentu. Ak voliči využili prednostné hlasy a udelili aspoň 3 % uvedených hlasov aj konkrétnym kandidátom, vzniká im najskôr nárok na mandát a až následne sa pozerá na ostatných z kandidátnej listiny.

Na to, aby sa akékoľvek voľby mohli realizovať, vyžadujú si určiť kto môže voľiť a kto môže byť volený. V prípade volieb do NR SR je voličom každý občan štátu od 18 rokov, ktorý nemá „zákonom ustanovené obmedzenie osobnej slobody z dôvodov ochrany verejného zdravia“ (§4).²⁴⁾ V týchto voľbách sa tak nevyžaduje disponovanie trvalým pobytom na území Slovenska. Navyše, volič nemusí byť v čase konania volieb ani v miestne svojho bydliska, keďže mu je umožnené požiadať o vydanie hlasovacieho preukazu. Urobiť tak musí obrátením sa na svoju obec najneskôr posledný pracovný deň pred konaním volieb (ak žiada osobne) alebo najneskôr 15 pracovných dní pred konaním volieb pri písomnej či elektronickej žiadosti. Zákonnodarca v týchto voľbách myslel aj na občanov odcestovaných mimo republiku, keď umožnil hlasovanie poštou. V tomto prípade sa podáva žiadosť aspoň 50 dní pred konaním volieb na Ministerstvo vnútra SR.²⁴⁾

Uchádzať sa o hlasy voličov môže rovnako každý občan, ales minimálnym vekom 21 rokov a s trvalým pobytom na území štátu. Obmedzenia pre kandidatúru sa týkajú jednak výkonu trestu odňatia slobody, právoplatného odsúdenia za úmyselný trestný čin, ako aj spôsobilosti na právne úkony. Okrem toho sa vyžaduje, aby sa uchádzal o hlasy voličov na kandidátnej listine politickej strany (alebo koalície takýchto strán) registrovanej podľa samostatného zákona o politických stranách (zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach). V tomto ohľade tak vznikajú ďalšie nároky na potenciálnych kandidátov. Okrem existencie registrovanej politickej strany je potrebné zaplatiť volebnú kauciu vo výške 17 tisíc € a súčasne splniť nové kritérium „veľkosti“ politickej strany, čo sa týka individuálnych členov alebo „veľkosti“ orgánov tejto strany.²⁴⁾ V rámci volebnej kampane môže následne príslušná politická strana minúť sumu vo výške maximálne 3 miliónov €. ²⁵⁾

Tabuľka 6: Súhrnné informácie o voľbách do NR SR (do vzniku Slovenskej republiky SNR) od roku 1990 ²⁶⁾

Rok	Volebná účasť (v %)	Počet politických strán/koalícií v NR SR	Politické strany/koalície v NR SR
1990 (SNR)	95,39	7	VPN, KDH, SNS, KSČ, ESWMK, DS, SZ
1992 (SNR)	84,20	5	HZDS, SDL, KDH, SNS, MKM-EGY

24) Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva.

25) Zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani.

26) Spracované na základe dát Štatistického úradu SR.

POZNÁMKY

1994	75,65	7	HZDS-RSS, SP.VOĽBA, MK, KDH, DÚ, ZRS, SNS
1998	84,24	6	HZDS, SDK, SDĽ, SMK, SNS, SOP
2002	70,06	7	HZDS, SDKÚ-DS, SMER, SMK-MKP, KDH, ANO, KSS
2006	54,67	6	SMER-SD, SDKÚ-DS, SNS, SMK-MKP, ĽS-HZDS, KDH
2010	58,83	6	SMER, SDKÚ-DS, SaS, KDH, MOST-HÍD, SNS
2012	59,11	6	SMER-SD, KDH, OĽaNO, MOST-HÍD, SDKÚ-DS, SaS
2016	59,82	8	SMER-SD, SaS, OĽaNO, SNS, Kotleba - ĽSNS, SME RODINA - Boris Kollár, MOST-HÍD, SIETĚ

* Politické strany/koalície sú v jednotlivých rokoch zoradené podľa počtu získaných hlasov

2. 2 Volby poslancov Európskeho parlamentu

Prvé voľby do EP sa na Slovensku uskutočnili v roku 2004 v súvislosti s úspešným vstupom do EÚ. Voliči si vtedy po prvýkrát vyberali svojich 14 zástupcov. Ich počet ale nebol v každých voľbách rovnaký, keďže sa odvíja od aktuálneho počtu členských štátov, ktorý sa od roku 2004 navyšoval a najnovšia politická situácia otvára otázku, či sa pre zmenu zas nebude aj znižovať (aktuálne neukončený proces odchodu Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska).

Prvé volebné pravidlá pre tieto voľby boli prijaté už v roku 2003. Ich konkrétna podoba priamo nadviazala na vtedy využívané nastavenia volebných pravidiel pre voľby poslancov NR SR. Výsledkom toho bolo, že si voliči vyberali svojich zástupcov za použitia **listinného pomerného volebného systému**. Tento volebný systém ostal v platnosti aj po prijatí nového zákona z roku 2014 (zákon č. 180/2014 Z. z.).

Voliči si tak volia poslancov do EP každých päť rokov v rámci všeobecných, rovných, priamych a tajných volieb. Využívaný listinný pomerný volebný systém sa na Slovensku spája s jedným viacmandátovým volebným obvodom s 5 % hranicou, ktorú musí politická strana alebo koalícia splniť pre zisk mandátu, rovnakou matematickou formulou ako v prípade volieb do NR SR a viazanými kandidátnymi listinami, kde v porovnaní s NR SR neoznačuje volič na ním vybranej kandidátnej listine štyroch kandidátov prednostnými hlasmi, ale len dvoch.²⁴⁾

Volebné právo je v rámci týchto volieb čiastočne odlišné ako pri voľbách poslancov NR SR, keďže voliť vo voľbách v rámci Slovenska nemajú len občania tohto štátu, ale aj občania ostatných členských štátov EÚ s trvalým pobytom na tomto území. Vekové obmedzenie, ako aj obmedzenie pre ochranu verejného zdravia sú zhodné s tým, čo sa vyžaduje aj v prípade volieb do NR SR. Rovnaký prístup je zvolený

aj pri práve uchádzať sa o hlasy voličov v týchto voľbách. Na hlasovacom lístku je tak možné nájsť nielen občana SR s trvalým pobytom, ale aj občana iného členského štátu EÚ s trvalým pobytom v rámci Slovenska s minimálnym vekom 21 rokov. Ďalšie obmedzenia kopírujú tie, ktoré sme už uviedli pri voľbách do NR SR vrátane potreby umiestnenia na kandidátnej listine registrovanej politickej strany alebo koalície takýchto strán s tým rozdielom, že politická strana neplatí kauciu 17 tisíc €, ale v tomto prípade len 1 700 €. ²⁴⁾ Vynaložiť na kampaň následne môže takisto sumu vo výške troch miliónov €. ²⁵⁾

V rámci volieb do EP je voličom umožnené požiadať o hlasovací preukaz za podmienok ako v prípade volieb do NR SR, no oprávnení voliči nachádzajúci sa v čase volieb mimo územia štátu, nemajú už v tomto prípade možnosť využiť hlasovanie poštou.²⁴⁾ V tomto ohľade sa tak limitujú možnosti využitia volebného práva niektorým oprávneným voličom, ak to porovnáme s nastavením pri voľbách poslancov NR SR.

Tabuľka 7: Súhrnné informácie o voľbách do EP ²⁷⁾

Rok	Volebná účasť (v %)	Počet politických strán/koalícií v NR SR	Politické strany/koalície v NR SR
2004	16,96	5	SDKÚ-DS, ĽS-HZDS, SMER, KDH, SMK-MHP
2009	19,64	6	SMER-SD, SDKÚ-DS, SMK-MKP, KDH, ĽS-HZDS, SNS
2014	13,05	7	SMER-SD, KDH, SDKÚ-DS, OĽaNO, NOVA-KDS-OKS, SaS, SMK-MKP, MOST-HÍD
2019	22,74	6	PS-SPOLU, SMER-SD, Kotleba - ĽSNS, KDH, SaS, OĽaNO

* Politické strany/koalície sú v jednotlivých rokoch zoradené podľa počtu získaných hlasov

2.3 Voľba prezidenta Slovenskej republiky

Prvé priame voľby prezidenta SR sa uskutočnili v roku 1999. Dovtedy bola táto funkcia obsadzovaná na základe hlasovania poslancov NR SR. Ide o jediné voľby v rámci Slovenska, kde je nastavenie volebného systému určené priamo v Ústave SR. Tá definuje, že sa hlava štátu volí **absolútnym väčšinovým volebným systémom**, ktorý si vyžaduje, aby pre získanie mandátu už v prvom kole získal niektorý z kandidátov nadpolovičnú väčšinu (50 % + 1 hlas) hlasov oprávnených voličov. ²⁸⁾ Uvedené kritérium je v slovenských podmienkach problematicky naplniteľné vzhľadom na dosahovanú úroveň volebnej účasti, keďže nezohľadňuje koľko voličov bolo reálne ochotných prísť do volebnej miestnosti. Napríklad pri počte 100 oprávnených voličov a účasti 50 voličov, by aj 100 % podpora niektorého z kandidátov nepostačovala, keďže nie je dosiahnutá nadpolovičná väčšina hlasov oprávnených voličov. Výsledkom toho je, že sa spravidla uskutočňuje aj druhé kolo, kde postupujú dvaja

27) Spracované na základe dát Štatistického úradu SR.

28) Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

POZNÁMKY

kandidáti s najvyšším počtom hlasov. Z nich sa následne stane prezidentom SR ten, kto získa viac platných hlasov.²⁸⁾

Ak sa pozrieme na tieto voľby z pohľadu voliča, znamenajú pre neho zvyčajne dve návštevy volebnej miestnosti, kde aj v prvom aj v druhom prípade odovzdáva svoj hlas jednému z kandidátov uvedených na hlasovacom lístku. V týchto voľbách tak volí konkrétnu osobu, nie politickú stranu.

Právo voliť prezidenta SR má podľa ústavy ako aj zákona č. 180/2014 Z. z. každý, kto má volebné právo vo voľbách do NR SR. Znamená to, že ide o všetkých občanov štátu vo veku aspoň 18 rokov s obmedzením ohľadne ochrany verejného zdravia. Odovzdať svoj hlas je umožnené aj tým, ktorí v deň konania volieb nie sú v mieste bydliska. Musia ale požiadať o vydanie hlasovacieho preukazu. Postup je obdobný ako pri voľbe poslancov NR SR. Pre tých, ktorí sú odcestovaní v zahraničí sa situácia komplikuje, keďže sa tu neumožňuje hlasovanie poštou.²⁹⁾

Právo uchádzať sa o post prezidenta SR je v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami čiastočne komplikovanejšie. Opäť sa tu ústava odvoláva na voľby do NR SR. Zo strany potenciálneho kandidáta je tak potrebné byť voliteľným za poslanca NR SR. Minimálna veková hranica sa ale v tomto prípade navyšuje na 40 rokov. Ani po splnení všetkých týchto podmienok ešte občan nemôže kandidovať. Potrebuje získať buď 15 podpisov poslancov NR SR, ktorí by podporili jeho kandidatúru alebo 15 tisíc podporujúcich podpisov oprávnených voličov.²⁹⁾ Až následne je možné uplatniť si pasívne volebné právo vo voľbách prezidenta SR. Následne môže kandidát v rámci svojej prezentácie minúť na kampaň sumu vo výške maximálne 500 tisíc €. ²⁵⁾

Tabuľka 8: Súhrnné informácie o priamych voľbách prezidenta SR ³⁰⁾

Rok	Volebná účasť (v %) - 1. kolo	Počet kandidátov v 1. kole	Volebná účasť (v %) - 2. kolo	Podiel hlasov kandidátov v 2. kole
1999	73,89	9	75,45	Rudolf Schuster (57,18 %) vs. Vladimír Mečiar (42,81 %)
2004	47,94	11	43,5	Ivan Gašparovič (59,91 %) vs. Vladimír Mečiar (40,08 %)
2009	43,63	7	51,67	Ivan Gašparovič (55,53 %) vs. Iveta Radičová (44,46 %)
2014	43,4	14	50,48	Andrej Kiska (59,38 %) vs. Robert Fico (40,61 %)
2019	48,74	13	41,79	Zuzana Čaputová (58,40 %) vs. Maroš Šefčovič (41,59 %)

2. 4 Voľby do orgánov samosprávnych krajov

Voľby do orgánov samosprávnych krajov sa konajú pravidelne každé štyri roky od roku 2001. Spolu s voľbami do EP získavajú dlhodobo najnižšiu pozornosť voli-

29) Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky a zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva.

30) Spracované na základe dát Štatistického úradu SR.

čov, a to aj napriek významu, ktorý majú pre ich každodenný život. Posledné voľby uskutočnené v roku 2017 boli však vo viacerých ohľadoch špecifické. Priniesli jednak nový spôsob voľby predsedov krajov, a tiež boli nateraz naposledy konané samostatne. Najbližšie si volič bude súčasne voliť nielen orgány samosprávnych krajov, ale aj orgány v rámci miest, obcí a mestských častí. Aby sa tieto spoločné voľby mohli uskutočniť, parlament jednorazovo predĺžil voleným zástupcom samosprávnych krajov volebné obdobie na päť rokov. Výsledkom toho je, že sa volič v roku 2022 dostaví do volebnej miestnosti raz a odovzdá súčasne svoje hlasy kandidátom na poslancov zastupiteľstiev na komunálnej a krajskej úrovni, a tiež na primátora, starostu alebo predsedu samosprávneho kraja.

Ako sme už povedali vyššie, voliči v týchto voľbách rozhodujú priamo o zložení dvoch orgánov, konkrétne zastupiteľstva kraja a predsedu kraja. Pozrime sa postupne na to, akým spôsobom sa obsadzujú.

Predseda kraja je od volieb v roku 2017 volený jednoduchým **relatívnym väčšinovým volebným systémom** (nahradil dvojkolový absolútny väčšinový volebný systém) podľa vzoru spôsobu voľby starostov a primátorov. Znamená to, že pre obsadenie mandátu postačuje kandidátovi získať len o jeden hlas viac, ako má kandidát umiestnený na druhej pozícii. Voličovi tak postačuje len jedna návšteva volebnej miestnosti, kde označuje na samostatnom hlasovacom lístku jedného kandidáta.

Pre voľbu poslancov následne dostáva volič druhý hlasovací lístok, kde sú uvedení všetci kandidáti z daného volebného obvodu. Na ňom sa potom označuje taký počet kandidátov, aký má byť v príslušnom volebnom obvode zvolený. Znamená to, že v jednomandátovom volebnom obvode označí volič len jedného kandidáta, v trojmandátovom volebnom obvode označí maximálne troch (môže ale aj jedného alebo dvoch kandidátov) atď. Mandáty následne získavajú tí kandidáti, ktorí v danom volebnom obvode získali najvyšší počet hlasov v poradí podľa počtu pridelených mandátov.²⁴⁾ Ohľadne označenia volebného systému v tomto prípade neexistuje v politologickej literatúre jednoznačná zhoda. Vzhľadom na vyššie predstavené volebné systémy je možné povedať, že v jednomandátových volebných obvodoch sa využíva **relatívny väčšinový volebný systém** (postavený na princípe ako pri voľbe predsedu kraja) a vo viacmandátových volebných obvodoch sa potom uplatňuje **semipropečný volebný systém neobmedzeného hlasovania**.

Voľby do orgánov samospráv sú na Slovensku charakteristické tým, že sa pre disponovanie volebným právom nevyžaduje občianstvo štátu. Znamená to, že sa v týchto voľbách môže zúčastniť ako volič alebo ako kandidát aj osoba, ktorá nie je štátnym občanom, no musí disponovať trvalým pobytom v danom kraji. Veková hranica je následne určená na úrovni 18 rokov pre nadobudnutie práva voliť predsedu a tiež poslancov zastupiteľstva. 18 rokov je rovnako hranica pre potenciálnych poslancov zastupiteľstva. Kandidáti na predsedu už musia mať vyšší vek, a to aspoň 25 rokov. Ostatné obmedzenia sú rovnaké ako v prípade volieb do NR SR.²⁴⁾

Podobne ako v prípade volieb prezidenta sa ani v týchto voľbách nevyžaduje kandidovať na kandidátnej listine politickej strany. Zákon tu ale rozlišuje dve skupiny kandidátov. Prvá skupina je nominovaná politickými stranami a nachádza sa

POZNÁMKY

na ich kandidátnej listine. Títo kandidáti už nepotrebujú splniť žiadne ďalšie podmienky. Odlišne je na tom druhá skupina kandidátov. Občania, ktorí sa odhodlali uchádzať o hlasy voličov mimo politických strán. Označujú sa aj ako „nezavislí kandidáti“ a k podaniu svojej kandidatúry musia zozbierať súhlasné podpisy oprávnených voličov. Pri poslancoch sa vyžaduje aspoň 400 takýchto podpisov a pri predsedoch ide o 1 000 podpisov.²⁴⁾ Odlišnosť s predchádzajúcimi voľbami nájdeme pri najvyššej možnej sume, ktorú je možné vynaložiť na volebnú kampaň pre kandidátov na predsedov samosprávnych krajov – je vo výške 250-tisíc €. V prípade kandidovania na post poslanca zastupiteľstva sa táto hranica v zákone neurčila.²⁵⁾

Negatívom týchto volieb môže byť z pohľadu voliča to, že tu nie je umožnené hlasovať mimo miesta svojho trvalého pobytu. Hlasovacie lístky si tak volič v týchto voľbách nemôže vybaviť. Platí to rovnako aj pre hlasovanie poštou.

Tabuľka 9: Súhrnné informácie o voľbách do orgánov samosprávnych krajov³¹⁾

Kraj/účasť v%/ zvolený predseda	Bratislavský kraj	Trnavský kraj	Trenčiansky kraj	Nitriansky kraj	Žilinský kraj	Banskobystrický kraj	Prešovský kraj	Košický kraj	
2001	1. kolo	23,96	33,73	21,55	34,69	23,47	24,16	25,5	21,79
	2.kolo	nekonalo sa	36,87	16,17	39,49	10,85	19,92	18,37	18,06
	Zvolený predseda	Lubomír Roman	Peter Tomeček	Štefan Štefanec	Milan Belica	Jozef Tarčák	Milan Marčok	Peter Chudík	Rudolf Bauer
2005	1. kolo	14,45	14,5	12,3	27,67	15,69	18,65	19,47	19,27
	2.kolo	10,72	9,41	7,12	16,19	9,19	10,65	13,2	10,82
	Zvolený predseda	Vladimír Bajan	Tibor Mikuš	Pavol Sedláček	Milan Belica	Juraj Blanár	Milan Murgaš	Peter Chudík	Zdenko Trebuľa
2009	1. kolo	19,46	20,46	20,59	21,81	23,68	27,06	26,31	22,93
	2.kolo	20,18	nekonalo sa	15,77	nekonalo sa	nekonalo sa	18,01	19,22	nekonalo sa
	Zvolený predseda	Pavol Frešo	Tibor Mikuš	Pavol Sedláček	Milan Belica	Juraj Blanár	Vladimír Maňka	Peter Chudík	Zdenko Trebuľa
2013	1. kolo	21,65	17,46	17,37	17,9	21,57	24,59	22,13	17,77
	2.kolo	19,89	17,28	nekonalo sa	15,52	nekonalo sa	24,61	nekonalo sa	12,21
	Zvolený predseda	Pavol Frešo	Tibor Mikuš	Jaroslav Baška	Milan Belica	Juraj Blanár	Marián Kotleba	Peter Chudík	Zdenko Trebuľa
2017	1. kolo	31,34	24,74	26,32	26,83	33,84	40,29	29,4	26,73
	Zvolený predseda	Juraj Droba	Jozef Viskupič	Jaroslav Baška	Milan Belica	Erika Jurinová	Ján Lunter	Milan Majerský	Rastislav Trnka

2. 5 Voľby do orgánov miest, obcí a mestských častí

Posledné voľby, ktoré si v tejto časti predstavíme, sú voľby do orgánov na komunálnej úrovni. Zo všetkých uvedených patria k tým starším (spolu s voľbami

31) Spracované na základe dát Štatistického úradu SR.

do parlamentu). Prvý zákon, ktorý reguloval ich konanie, bol prijatý ešte v roku 1990 a platil najdlhšie, a to až do roku 2014, kedy sa prijala už spomínaná zjednocujúca legislatíva.

Oba priamo volené orgány, zastupiteľstvo a starosta/primátor, sú volené súčasne na štyri roky vo všeobecných, priamych, rovných a tajných voľbách. **Starostovi/primátorovi** postačuje v rámci jedného kola získať jednoduchú väčšinu. Hovoríme tak o využívaní **relatívneho väčšinového volebného systému**. **Poslanci** sú následne volení obdobne ako v prípade samosprávnych krajov, hlavne vo viacmandátových volebných obvodoch (za definovaných podmienok konkrétne v mestách s mestskými časťami, je možné aj v jednomandátových volebných obvodoch), **semiproporčným volebným systémom neobmedzeného hlasovania**.

Právo voliť si svojho zástupcu majú aj v tomto prípade nielen občania Slovenska, ale všetci tí, ktorí disponujú trvalým pobytom v príslušnej samospráve a majú v deň konania volieb aspoň 18 rokov. 18 rokov sa rovnako požaduje pre kandidovanie v prípade poslancov zastupiteľstiev. Starostom a primátorom sa môže stať len osoba vo veku aspoň 25 rokov. Ďalšie obmedzenia volebného práva sú totožné ako v predchádzajúcich prípadoch. Aj v týchto voľbách môžeme odlíšiť dve skupiny kandidátov. Prvá skupina, ktorá sa nachádza na kandidátnych listinách politických strán už nemusí splniť žiadne ďalšie podmienky. Druhá skupina, nezávislí kandidáti uchádzajúci sa o hlasy mimo kandidátnych listín politických strán potrebuje opätovne zozbierať podporné podpisy od oprávnených voličov. Počet sa odlišuje s ohľadom na veľkosť obce alebo mesta a je rovnaký pre kandidátov na poslanca ako aj na starostu a primátora. ²⁴⁾ Ani v týchto voľbách neostala opomenutá definícia pravidiel volebnej kampane. Zvyšuje sa s ohľadom na veľkosť danej obce, pričom je určená len pre kandidátov na starostov a primátorov od výšky 2-tisíc € v obciach do 2 tisíc obyvateľov po 250-tisíc € v Bratislave a v Košiciach. Kandidáti na poslancov zastupiteľstva nemajú podobne ako v prípade samosprávnych krajov určenú maximálnu výšku vynaloženej sumy. ²⁵⁾

Tabuľka 10: Súhrnné informácie o voľbách do orgánov na komunálnej úrovni ³²⁾

Rok/účasť v %	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018
	53,42	53,96	49,51	47,65	49,69	48,34	48,67

3 ZÁVER

Inštitút volieb má aktuálne v súčasných štátoch nenahraditeľné miesto. Jeho význam sa znásobil v čase, kedy sa začínal v jednotlivých politických systémoch uplatňovať zastupiteľský princíp, teda o dianí v spoločnosti už rozhodoval ľud prostredníctvom svojich zástupcov. Je však vhodné povedať, že chápanie volieb ešte na začiatku 20. storočia bolo vo viacerých ohľadoch odlišné v porovnaní s tým, ako

32) Spracované na základe dát Štatistického úradu SR.

POZNÁMKY

sa na ne pozeráme dnes. Jeden z najvýznamnejších rozdielov nájdeme v tom, kto sa ich mohol zúčastniť (v otázke volebného práva). V priebehu jednotlivých rokov sa tiež výrazne obohatila kategória volebných systémov. Dnes je preto veľmi problematické nájsť dva úplne identické volebné systémy, ktoré by sa využívali v dvoch alebo dokonca viacerých štátoch. Je to tiež výsledok toho, že každý štát si upravuje svoje volebné nastavenia samostatne.

Predložený text priniesol krátky exkurz problematikou volieb a volebných systémov z dôrazom na slovenský kontext. Preto nie je v rámci neho ambíciou zachytiť všetky možné nastavenia volebných mechanizmov, no skôr upriamiť pozornosť na tie, ktoré by mali byť známe slovenskému voličovi.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BARDOVIČ, J.: Bariéry politickej participácie – volebný cenzus a jeho historický kontext v slovenských podmienkach. In: *Občianstvo a občianska spoločnosť (Stav - Kontexty - Perspektívy)*. Košice : UPJŠ, 2016, s. 66 - 81. ISBN 978-80-8152-417-2.

BOKES, F.: *Dokumenty k slovenskému národnému hnutiu v rokoch 1848 – 1914*. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 1962, s. 23, 25.

DANČIŠIN, V.: *O nedokonalosti volebných procedúr*. 1. vyd. Prešov : Reproma, 2005. 192 s. ISBN 80-967171-8-1.

DANČIŠIN, V.: *Volby a volebné systémy. Terminologické penzum*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2014. 92 s. ISBN 978-80-555-1197-9.

France : Presidential and Parliamentary Elections 2017 [online]. OSCE, 2017 [cit. 3-9-2019]. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/odihr/elections/france/311081?download=true>>.

HORVÁTH, P.: Volby a volebné systémy. In: *Slovenská politologická revue*, roč. 4, 2004, č. 4. ISSN 1335-9096.

CHYTÍLEK, R.a kol.: *Volební systémy*. Praha : Portál, 2009. 376 s. ISBN 978-80-7367-548-6.

KLÍMA, M.: *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha : Radix, 1998. 276 s. ISBN 80-86031-13-6.

KREJČÍ, O.: *Nová kniha o volbách*. Praha : Victoria Publishing, 2006, 481 s. ISBN 80-86946-01-0.

LEBEDA, T.: Volební systémy. In: NOVÁK, M. a kol.: *Úvod do studia politiky*. Praha : SLON, 2011. 783 s. ISBN 918-80-7419-052-0.

MASSICOTTE, L. - BLAISE, A.: Mixed Electoral Systems : a Conceptual and Empirical Survey. In: *Electoral Studies*, roč. 18, 1999, č. 3, s. 341 - 366. ISSN 0261-3794.

OROSZ, L. a kol.: *Volebné právo*. Košice : UPJŠ v Košiciach, 2015. 290 s. ISBN 978-80-8152-346-5.

PETŐCZ, K.: *Základy demokratických volebných systémov*. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 1997. 84 s. ISBN 80-967739-3-3.

ŘÍCHOVÁ, B.: *Úvod do současné politikologie*. Praha : Portál, 2002. 208 s. ISBN 80-7178-628-4.

SHUGART, M. - WATTENBERG, M. P.: Mixed-Member Electoral Systems : A Definition and Typology. In: *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?* Oxford : Oxford University Press, 2003. ISBN 0-19-924079-5.

SURMÁNEK, Š. - GBÚROVÁ, M. - DUDINSKÁ, I. *Politológia (vybrané kapitoly)*. Prešov : Slovacontact, 2003. 249 s. ISBN 80-88876-10-9.

Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky [online]. Parlament ČR, poslanecká sněmovna [cit. 2-9-2019]. Dostupné na internete: <https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html>.

Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva.

Zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach.

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Aké sú základné rozdiely medzi väčšinovým a pomerným volebným systémom?
2. Aké volebné systémy sa používajú vo voľbách na Slovensku?
3. Kto môže voliť a kto môže byť volený v jednotlivých voľbách na Slovensku?
4. Aké nedostatky majú podľa Vás voľby realizované na Slovensku?
5. Aké legislatívne zmeny by bolo možné zrealizovať vo vzťahu k týmto nedostatkom?